

TARİHİ SÜREÇTE EYÜP SULTAN CAMİSİ

Sevil DERİN*

Özet

Cami Eyüp ilçe merkezindeki büyük mezarlıklar ve külliyesinin içinde bulunmaktadır. Ebâ Eyyub-ı Ensari'nin, Muaviye'nin hilafeti döneminde Müslüman ordularının İstanbul kuşatmasında şehit düştüğüne ve surlara yakın bir yerde toprağa verildiğine inanılmaktadır. Yine inanişâ göre 1453'te İstanbul'un fethi sırasında yetmiş yedi veli bu kabri aramaya başlamış ve kabri Şeyh Akşemseddin bulmuştur. Kabrin bulunduğu yere Fatih önce bir türbe ve daha sonra cami ile birlikte bir külliye inşa ettirmiştir. Zamanla önemli kişilerin de buraya gömülmesi ile etrafı mezarlıklarla dolan külliye, İstanbul için önemli bir inanç merkezi olmuştur.

Külliyesinin merkezinde yer alan cami ilk olarak 1456 yılında inşa edilmiş, zaman içinde bazı onarımlar geçirmiş, 1213/1798 senesinde onarılmaz durumda olduğu için yeniden inşa edilmeye başlanmıştır. İnşaat 6 Cemaziyülâhr 1215/ 26 Ekim 1800 tarihinde tamamlanmış ve yeni cami açılmıştır. Bu ikinci inşadan sonra da pek çok kez onarımlar günümüze ulaşabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eyüp Sultan, Cami, Mimari, İnşaat, Onarım.

EYUP SULTAN MOSQUE IN HISTORICAL PROCESS

Abstract

The mosque is located inside of big cemeteries and Islamic-ottoman social complex in county town of Eyup. It is believed that Abu Ayyub al-Ansari martyred during Istanbul siege of Muslim armies in caliphate period of Muawiyah and buried in a place close to the fortifications. According to belief, seventy-seven saints started to search for this grave during conquest of Istanbul in 1453 and Sheik Akshamsaddin found it. Where the grave is located, Fatih had a mausoleum built at first and then he had a social complex with a mosque built. Over time, around of this social complex was filled with cemeteries because significant people buried there, it has become a significant belief center for Istanbul.

Mosque located in the center of social complex was built in 1456 firstly and had some repairs over time, it began to be rebuilt in 1213/1798 because it was out of repair. Construction was completed in the six-lunar month in the date of 1215/October 26, in 1800, and new mosque was opened. After this second construction, it was repaired many times and reach today.

Keywords: Eyup Sultan, Mosque, Architecture, Construction, Repair.

* Arş. Gör., Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü. E-mail: sevil.derin@cbu.edu.tr.

D305



Eyüp Sultan Külliyesi (051188)

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA CELEN DOKÜMAN

02 Temmuz 2018

Eyyüb Sultan türbesindeki eserlerin incelenerek Sultan Reşad türbesinde sergilenmesi. *GÜVEN, Erman.* Yüksek Lisans. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1992. 143 s., 116 ref.
Danışman: Prof. Dr. Özden Süslü. Dili: Tr.

20 MAYIS 1998

Eyüp eski kent dokusu Eyüp Camii ve çevresel tarihsel gelişimi koruma önerisi. *AYAN, Serdar.* Yüksek Lisans. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1992. 135 s.
Danışman: Y. Doç. Dr. Lütfi Yazıcıoğlu. Dili: Tr.

20 MAYIS 1998



Emir Sinaneddin Medresesi

luna rastlayan büyük odaların girişleri yine revaklardır. Ancak alt döşemeleri ve üst örtüleri yıkılmış vaziyettedir. Bu odalara aşağı kattakiler gibi büyük pencereler açılmamış, mazgal şeklinde pencereler ile yetinilmiştir. İkinci katın tek süslü yeri, merdivenlerden çıkınca revaklara açılan kapının ve büyük odalara giriş yerlerinin üstündeki devşirme taş hatılardır. Medresenin alt katına göre üst katının daha sade olduğu göze çarpmaktadır. Emir Sinaneddin Medresesi'nin içerden uzunluğu 18.35 m. olup, genişliği ise 16.25 m. dir. Taçkapısının genişliği 1.80 m. yüksekliği ise 2.20 m. dir. Ancak ön kısmı toprakla dolduğundan, medresenin inşa edildiği dönemde kapı yüksekliğinin daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Medresenin iç avlusunun boyutları ise 10.45X10.60 m. dir.

Emir Sinaneddin Medresesi'nin plân yönünden en yakın benzerini, Eğridir'de Hamidoğlu Feleküddin Dündar Beyin H.701/M.1301 tarihinde yaptırmış olduğu ve kendi adına nispetle Dündar Bey Medresesi olarak anılan yapıda görmekteyiz. Dündar Bey Medresesi'nin bir duvarının şehrin surlarına dayanması dışında, her iki medresenin iki katlı ve eyvanlı olmaları, avlunun sağ ve solunda üçer odalarının bulunması, ana eyvanın her iki yanında odalarının olması, ortak özellikleridir. Emir Sinaneddin Medresesi girişin sağ ve solundaki odaların, küçük medrese odalarının, ana eyvan ve yanlarındaki odaların birbirleriyle oranı bakımından, Dündar Bey Medresesi'ne nispetle daha başarılı bir örnek teşkil etmektedir.

Eğridir merkezinde olan Dündar Bey Medresesi, mimarî tarzına sadık kalınarak onarılmış ve tarihi bir âbide olarak korunmaktadır. Ancak Korkuteli kaza merkezine 4 km. uzaklıktaki Alâeddin mahallesinde bulunan Emir Sinaneddin Medresesi ise ahır olarak kullanılmakta, bakımsızlık ve ilgisizlikten dolayı her geçen gün biraz daha harap olmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA:

el-Ömerî, *et-Ta'rif bi'l-mustalah el-Şerif*, Ayasofya Ktp., Nr. 3160, Var. 27; a.mlf. *Mesâlikü'l-ebşâr fi memâlikü'l-emsâr*, Nşr., Fr. Taeschner, Leipzig 1929, 48; Kal-kaşandî, *Subhu'l-Âşa*, V. Kahire 1915, 346. a.mlf., *Subhu'l-Âşa*, VIII, 12, 17, 18; İbn Batuta, *Seyahatname*, Trk., trc., M. Şerif, I, İstanbul 1333/1914, 314; *Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*, IX, İstanbul 1935, 282; Mehmed Arif, "Anadolu Tarihinden: Hamid Oğulları", *TOEM*, III, İst. 1328/1910, 942, 944; Ali, "Teke Emareti", *TTEM*, Yıl 14, İst. 1343/1924, 79-80; Halil Edhem, *Düvel-i İslâmiye*, İstanbul 1927, 289; İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Kitabeler* II. İstanbul 1929, 241, 249-250; a.mlf., "Teke Oğulları" *TTAED*, I, İstanbul 1933, 96-97; a.mlf., "Hamid Oğulları" *İA*, V/1, 190; a.mlf., "Emir Çoban Sol-doç ve Demirtaş" *Bellekten*, XXXI, nr. 124, Ankara 1967, 628, 632, 633; a.mlf., *Anadolu Beylikleri*, Ankara 1984, 62, 63, 67; S. Fikri Erten, *Antalya Vilâyeti Tarihi*, İstanbul 1940, 82; a.mlf., *Antalya Tarihi* (Üçüncü Kısım), Antalya 1948, 46-50; R. Riefsthal, *Cenubi Garbi Anadolu'da Türk Mimari Eserleri*, İst. 1941, 73; M. C. Şehabeddin Tekindağ, "Teke Oğulları" *İA*, XII/1, 129-130; a.mlf., "Teke-Eli ve Teke-Oğulları" *TED*, nr. 7-8, İst. 1977, 63-65. Barbara Fleming, *Landschaftsgeschichte von Pamphylien, Pisidien und Lykien im Spätmittelalter*, Wiesbaden 1964, s. 73, 76-77,

81-82; Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar" *SAD*, I, Ankara 1970, 88, 90, 91; Metin Sözen, *Anadolu Medreseleri, Selçuklular ve Beylikler Devri*, I, İstanbul 1970, 173-177; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı* II, İstanbul 1973, 196; Gönül Öney, *Beylikler Devri Sanatı XIV-XV. Yüzyıl*, Ankara 1989, 18. Sait Kofoglu, *XIII-XV. Yüzyıllar Güney-Batı Anadolu Tarihi*, Hamid Oğulları Beyliği, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1993, 132, 143, 150-154, 157, 182-183.

❖ Sait Kofoglu

EYÜB TÜRBESİ

İstanbul'un ilk kuşatmasında surların önünde şehid olan Hz. Muhammed'in sancaktarı Ebâ Eyyüb el-Ensâri Hâlid bin Zeyd'in türbesi.

İstanbul'un Arap akınları sırasında surlar önünde şehid olan Hz. Muhammed'in sancaktarı Hz. Ebâ Eyyüb el-Ensâri ismiyle anılan Halid bin Zeyd bin Küleyb'in türbesidir. Türbe, yine kendi adına yaptırılan camiin kuzeyinde ve iç avlunun hemen önündedir.

Eyyüb el-Ensâri'nin mezarı, Akşemseddin tarafından bulununca, 1458 (863) yılında, Fatih Sultan Mehmed'in emriyle, burada bir türbe yapımına başlanmıştır. Bu türbe, çeşitli dönemlerde yapılan onarım ve eklerle günümüze kadar ulaşmıştır. Ancak ilk yapının bugünkünden biraz daha farklı olduğu sanılmaktadır. Özellikle I. Ahmed, III. Ahmed, II. Selim ve II. Mahmud türbeyi çeşitli eklerle genişletmişlerdir. Bu nedenle, Fatih Sultan Mehmed'in yaptırdığı türbe bunların arasında kalmıştır. Orijinal türbe, yalnızca arkadan görülebilmektedir. Mimarı bilinmeyen türbe, camiin iç avlusundadır. Aynı zamanda burada ulu bir meşe ağacı ile etrafı demir parmaklıklarla çevrilmiş bir sofası vardır. Bu sofanın dört köşesine III. Selim'in tuğralarını taşıyan, barok üslûpta dört çeşme yerleştirilmiştir. Ayrıca III. Selim, bir Mevlevî muhibbi olduğundan ötürü, bu parmaklığın demir çubukları üzerine Mevlevî sikkeleri yerleştirilmiştir.

Türbe sekizgen plânlı küfeki taşından yapılmış, üzeri kasnaksız bir kubbe ile örtülmüştür. Türbeye cami avlusundan girilmektedir.

I. Ahmed (1603-1617) zamanına kadar orijinal görünümünü koruyan türbenin, cami ile ortak avluya bakan cephesi, alçı şebekeli renkli camlar ve İznik çinile-

YENİ TÜRK İSLÂM
ANSİKLOPEDİSİ

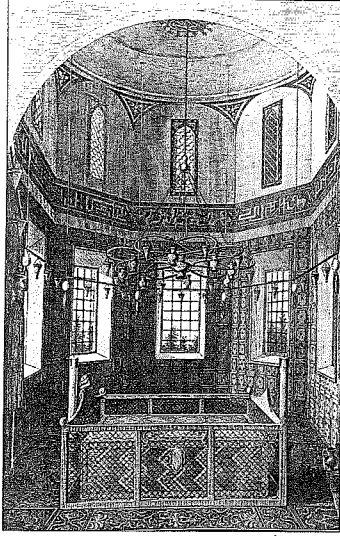
ÖRNEK FASİKUL İSTANBUL ARALIK 1995

DN: 47362

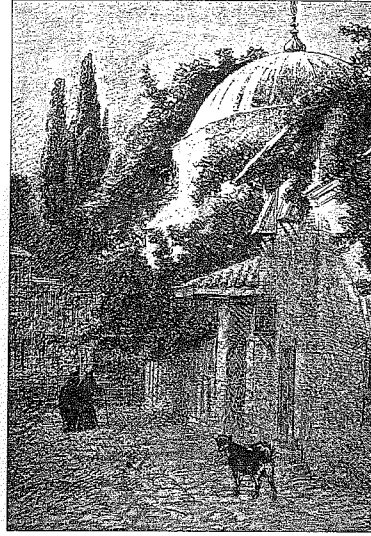
051188

EYÜP SULTAN KÜLLİYESİ

- 1 NURSEL UYANIKER, Eyüp Sultan Türbesi etrafında teşekkül eden efsanelerin tespiti ve incelenmesi, İstanbul Üniversitesi, Doktora, 2011



Örnek 22 Eyüp Sultan Türbesi



Örnek 23 Eyüp'te bir sokak

Örnek 23 : "Eyüp'de Bir Sokak". İncelediğimiz 23 örnek, Eyüp'ün şehir hayatındaki yerini ve önemini anlatan kesitlerden sadece birkaçıdır. Anadolu'ya gelip buraları betimleyen bu seyyah ve resamlara şükran borçluyuz. Çünkü bugün yalnız elimizde olan bu belge niteliğindeki gravürler ile günümüze ulaşamamış geçmişimizi tanımak imkânını buluyoruz.

Kaynakça

- Amicis, Edmond De, *Istanbul 1874*, Kültür Bakanlığı Yayınları. 320. Baylan Matbaası. Ankara 1981.
- Arslan, Necla, *Gravür ve Seyahatnamelerde İstanbul*, İst. Büyükşehir Belediyesi Yayınları. Alaş Ofset. İstanbul 1992.
- Bayrı, Mehmet Halit, *Istanbul Folkloru*. Eser Yayınları. Baha Matbaası. İst. 1972.
- Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, cilt 3, Ana Basım A.Ş., İstanbul 1994
- Eyice, Semavi. *19. Yüzyılda İstanbul'da Sanat Ortamı*, Sanat Tarihi Derneği Yayınları. Lebib Yalkın AŞ. İst. 1996.
- Gravürlerle Türkiye*, İstanbul. 1.2.3, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Dumat Ofset. Ankara 1996.

Haskan, Mehmet Nermi, *Eyüp Sultan Tarihi*, Eyüp Sultan Belediyesi Yayınları. Prestij Matbaası. İst. 1996.

İtalyan Kültür Merkezi, *Doğuya Bakış*, Mas Matbaacılık A.Ş. İst. 1996.

İnciciyan, P.G. *18. Asırda İstanbul*. İstanbul Fethi Cemiyeti Yayınları. Baha Matbaası. İst. 1988.

Kayra, Cabit, *İstanbul Mekanları ve Zamanları*, Ak Yayınları, Grafik Sanatlar Matbaacılık. İst. 1990.

Kayaoğlu, İ. *Gündoğdu - Ersi, Pekin, Eski İstanbul'da Gündelik Hayat*. Tayf Basım. İst. 1992.

Katlı, Şemseddin. *Bu Şehr-i İstanbul İki*. Milliyet Kültür Dizisi. 14. Latin Matbaası. İst. 1972.

Kömürçüyan, Eremya Çelebi. *İstanbul Tarihi*, XVII. Asırda İstanbul. Eren Yayıncılık ve Kitapçılık Ltd. Çeltüt Matbaacılık. İst. 1988.

Sözen, Matin. *Devletin Evi Saray*. Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş. Sandoz Yayınları. İst. 1996.

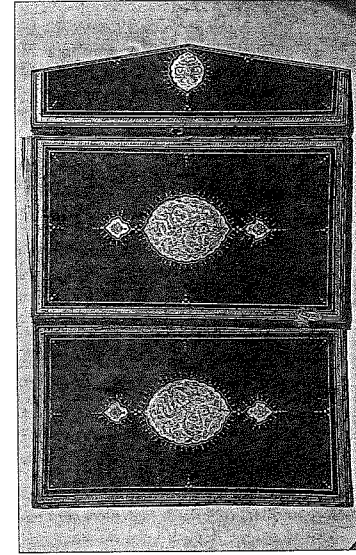
Stefanos, Yerasimos, *Konstantinnye ve Ayasofya Efsaneleri*. İletişim Yayınları. İst. 1993.

Fatih Sultan Mehmed'in Eyüp Sultan Külliyesi Vakfiyesi

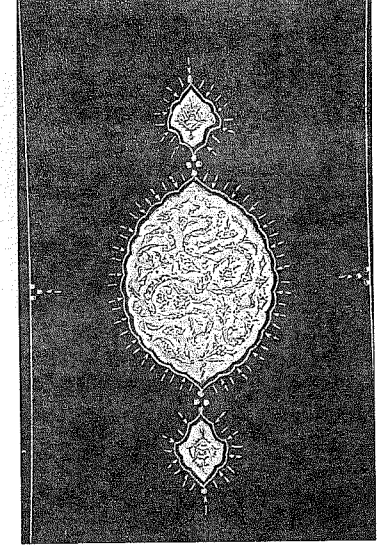
Sadi BAYRAM
Vakıflar Genel Müdürlüğü
(Uzman)



Sadi Bayram



Resim 1. Fatih Sultan Mehmed'in Eyüp Sultan Vakfiyesinin Cildinin Miklemi ile birlikte komple görünüşü.



Resim 2. Eyüp Sultan Vakfiyesinin cildi

Kültür tarihimize baktığımız zaman İstanbul'un önemli bir yeri olduğunu görüyoruz. Öncelikle Hz. Muhammed, hepimizin bildiği hadisinde şöyle diyor:

"Letiştâbannel Konstantinnye-yetü feleni'mel emir-u emirubâ

ve leni'mel ceysu zalikel ceys- İstanbul elbet feth olunacak. Onu feth eden emir ne güzel emir ve onu feth eden asker ne güzel askerdir."

Bu övgüye mazhar olabilecek için İstanbul'a doğru yola çıkan birçok müslüman, ya o yolda ebediye-